

Het parelhoen, een ondergewaardeerde siervogel

door Andy Verelst

Chamois hen.

Iedereen kent ze wel... parelhoenders. Het zijn nerveuze dieren met oerlelijke koppen en een verschrikkelijk irritant en door-dringend stemgeluid. Dat zegt althans het cliché over deze mijns inziens toch wel ondergewaardeerde sier- en nutvogel. Het grote publiek kent het parelhoen enkel nog maar als een naam op een voorverpakte filet in de koeltoeg van de supermarkt. Dat komt natuurlijk omdat je ze bijna nergens nog ziet. De eerlijkheid gebiedt ons om toe te geven dat deze vogel absoluut niet geschikt is om gehouden te worden in een woonwijk of in een kleine tuin. Door hun luidruchtigheid zullen ze

inderdaad binnen de kortste keren menig burenruzie op hun kerfstok hebben. Voor wie landelijker woont, wat ruimte heeft en wiens burenen niet te dicht wonen, zijn parelhoenders zeker het overwegen waard. Het zijn mooie en actieve neerhofvogels die zowel smakelijk vlees als een groot aantal eieren opleveren. Door de grote variatie in bestaande kleurslagen kunnen ze, mits voldoende getraind, ook een meerwaarde geven aan onze tentoonstellingen waar ze de afgelopen jaren eigenlijk zo goed als verdwenen zijn.

In het wild

Wilde parelhoenders komen uitsluitend in Afrika voor en dan nog hoofdzakelijk ten zuiden van de Sahara. Met slechts zes soorten is het een zeer kleine familie (*Numididae*). Op onze tentoonstellingen zijn er slechts 4 soorten toegelaten. Het Gierparelhoen (*Acryllium vulturinum*) is een grote slanke vogel met een vrij lange en zeer puntig uitlopende staart en lang halsbehang met witte, zwarte en blauwe lengtestrepen. De voorborst is prachtig diepblauw gekleurd. Kuifparelhoenders lijken sterk op helmparelhoenders maar zij dragen een kuif op de kruin i.p.v. een helm.

Kopstudie Gierparelhoen.

Er bestaan twee soorten, nl. het Kroeskuifparelhoen (*Guttera pucherani*) en het Borstelkuifparelhoen (*G. plumifera*). De bekendste soort is echter het Helmparelhoen (*Numida meleagris*). Er bestaan negen ondersoorten van. De bekendste is ongetwijfeld de *Numida meleagris galeata* uit West-Afrika die de stamouder is van het tamme parelhoen. De belangrijkste kenmerken van deze soort in vergelijking met de andere ondersoorten zijn : de ongepareelde blauwe halsbevedering (bij de andere ondersoorten gepareeld en grijs), de witte kop huid (bij de andere ondersoorten blauw), de brede, rode kaaklellen en het behaarde achterhoofd. De wilde soorten treft men zelden of nooit aan op onze tentoonstellingen en worden ook weinig gehouden door fokkers van neerhofdieren. Men treft ze eerder aan in collecties van fazantenfokkers en ze worden daar hoofdzakelijk in volières gekweekt. Ze zijn ook minder aangepast aan ons klimaat en moeten in de winter beslist over een vorstvrij binnenvverblijf kunnen beschikken.

Op het erf

Tamme parelhoenders worden meestal gehouden voor hun smakelijke en fijne vlees. Vooral in Frankrijk worden ze daarom nog massaal gekweekt. Ook bij ons kan men ze in het voorjaar en de zomer gemakkelijk vinden op pluimveemarkten en bij verkopers van gebruikspluimvee.

Koppel wildkeurige met mooie donkere pootkleur.

Het gaat dan altijd om jonge dieren die gedurende enkele maanden afgemest worden en vervolgens geslacht alvorens ze geslachtsrijp worden. Particuliere fokkers zijn er weinig hoewel de fok eigenlijk geen problemen oplevert. Parelhoenders zijn zeer geharde vogels die, eens volwassen, zelden of nooit ziek worden. Enkel tijdens de opfok zijn ze iets gevoeliger. Het zijn ook dieren die weinig eisen stellen aan hun huisvesting en indien ze niet gelee-wiekt zijn meestal het binnenhok links laten liggen om in weer en wind in de bomen te gaan slapen. Overdag zijn ze continu actief en zijn ze altijd wel op zoek naar voedsel. Ze komen daarom ook het best tot hun recht wanneer men ze in groep kan houden (in het wild leven ze vaak in enorme troepen) en liefst op een groot terrein. Een nadeel is wel dat ze dan vaak schuwer blijven en moeilijker te benaderen zijn. Bij onraad zullen ze steeds luid krijsend wegstuiven. Als ze echt in het nauw gedreven worden, kunnen ze ook met gemak wegvliegen.

Parelhoenders kunnen zonder probleem samengehouden worden met andere neerhofdieren. Wanneer de ruimte voldoende groot is en ze zich kunnen afzonderen dan gaat dat zeer vreedzaam. Is de ruimte beperkt dan zullen de hanen zich ontpoppen tot echte macho's die absoluut de baas willen spelen op het erf en meestal het laatste woord moeten hebben. Ze voeren daarbij vaak aanvallen in de rug uit op hun

Kopstudie van een wildkleurige hen.

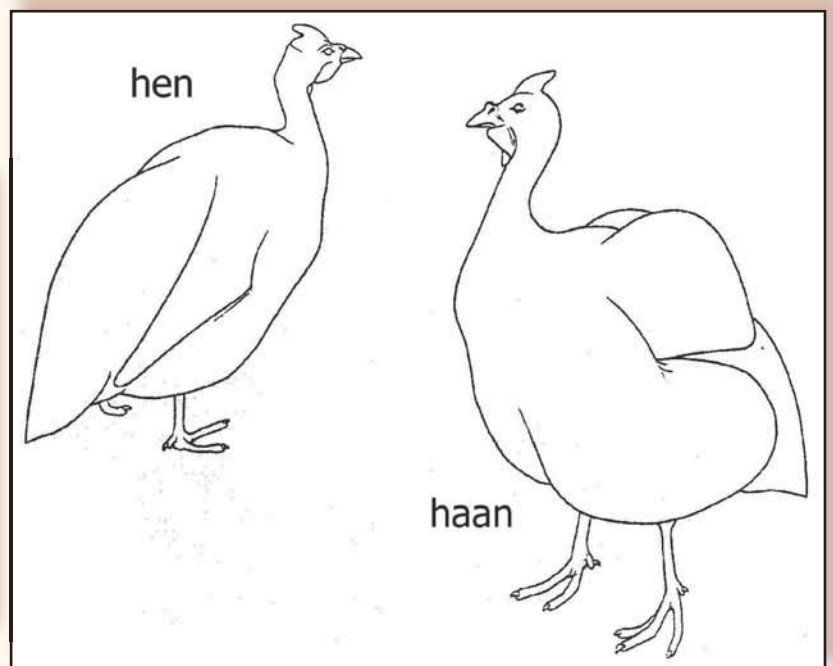
nietsvermoedende slachtoffers en voordat deze goed en wel beseffen wat er juist gebeurd is, heeft het parelhoen zich al opnieuw uit de voeten gemaakt.

Indien men wil fokken, is het raadzaam om slechts één haan bij de hennen te laten lopen. Zijn het er twee, dan zijn deze vaak continu met elkaar aan het kibbelen (dit zijn geen gevechten op leven en dood) en vergeten ze eigenlijk met de hennen te paren. Indien er drie hanen aanwezig zijn, zijn de resultaten vaak beter want als 2 honden vechten om een been... De hennen beginnen in het voorjaar (meestal einde maart) te leggen en gaan daar normaal mee door tot in de herfst. Meestal zullen ze trachten de eieren te verstoppen in een eenvoudig nest dat vaak door meerdere hennen gebruikt wordt. Het is niet onge-woon om in het seizoen goed verstopte nesten met daarin tientallen eieren aan te treffen. Deze eieren zijn bruin van kleur en niet al te groot (ongeveer 45g). Ze hebben wel een typische vorm. De bolle kant is zeer kort en de tegenover-gestelde zijde is veel langer en vrij spits. Ook kenmerkend is de zeer sterke en dikke schaal en de grote dooier in verhouding tot de eigrooite. Het uitbroeden van de eieren doet men best machinaal want de hennen zijn niet altijd de

De pareltekening komt tevoorschijn.

meest betrouwbare moeders. Als ze schrikken zetten ze het vaak op een lopen met als resultaat dat ze de kuikens binnen de kortste keren kwijt zijn. Ook het broeden gaat niet altijd van een leien dakje. Vaak beginnen ze pas laat op het seizoen te broeden op een nest dat al veel te groot is. Een alternatief is de eieren laten uitbroeden door een kloekje. Meestal geeft dit goede resultaten. De kuikens vertonen een typisch schutkleed als ze geboren worden en ook het eerste gevederte is zeer onopvallend. Pas op latere leeftijd komt hun kenmerkende opvallende veerkleur te voorschijn.

Kuikens van verschillende kleurslagen.

Haan of hen?

DE vraag die iedere beginnende fokker zich vaak stelt en waarop hij vaak het antwoord niet vindt. Het onderscheid lijkt ook bijzonder moeilijk. Zowel de haan als de hen zijn ongeveer even groot en even zwaar. Ze hebben daarnaast ook hetzelfde verenkleed en geen van beiden draagt sporen. Nochtans zijn er een aantal hulpmiddelen die toelaten het geslacht te bepalen, zelfs zonder de dieren in de hand te nemen. Om deze toe te passen moeten de dieren (bijna) volwassen zijn. Meestal gaat men om de geslachten te onderscheiden de helm en kaaklellen onderzoeken en een onderscheid maken op basis van hun grootte. Dit is niet helemaal correct en geeft geen absolute zekerheid. Er zijn een drietal bruikbare criteria die gemakkelijk toepasbaar zijn en in volgorde van belangrijkheid zijn dat het geluid, het gedrag en de houding en dan pas de kopversierselen.

Het geluid dat de dieren voortbrengen is verschillend voor de beide geslachten en zeer typisch. De haan is meestal stil en zal enkel roepen als hij opgewonden of zenuwachtig is. Zijn ratelende roep klinkt ongeveer als een scherp 'tsjar...tsjar...tsja...tsjarr'. De hen

daarentegen is niet zo luidruchtig, spijs haar uitgebreider repertorium. Wanneer zij erg opgewonden is, kan zij roepen als een haan. Een rustige hen heeft een typische en minder storende roep, die zeer vaak herhaald wordt en waaraan men haar onmiddellijk herkent. De roep bestaat uit twee lettergrepen die continu herhaald worden en klinkt ongeveer als 'come back.... come back...'. In Amerikaanse literatuur spreekt men ook van 'buckwheat...buckwheat...'. Als men parelhoenders observeert zonder de dieren te doen schrikken, moet men meestal niet lang wachten alvorens de hennen dit geluid voortbrengen (ze doen dit soms al op een leeftijd van 2 maanden). Deze methode biedt 100 % zekerheid en heeft het voordeel dat men de dieren niet moet vangen, wat bij parelhoenders niet zo eenvoudig is.

Een ander kenmerk dat op afstand een aanduiding kan geven over het geslacht is het gedrag en de lichaamshouding van beide geslachten. Vooral de hanen zijn tamelijk agressieve vogels en zullen altijd trachten hun hele omgeving te domineren. Een haan zal altijd trachten zijn aanwezigheid te laten merken. Heel typisch is de manier waarop hij dan loopt. Hij zal zijn vleugels iets ophef-

fen waardoor hij een stuk groter lijkt en de ruglijn veel ronder is. Bovendien loopt hij op zijn tenen zonder dat de voetzool de grond raakt. Op deze manier zal hij schijnaanvallen uitvoeren naar andere dieren in zijn omgeving met zijn kop laag tegen de grond. In rusttoestand draagt de haan zijn borst iets hoger dan de hen, die veel kalmer is en meer horizontaal loopt. Haar vleugeltoppen zitten dikwijls onder de staartwortel waarbij de staart bol uitspringt. De bijgevoegde tekening van Boudewijn Goddeeris geeft dit perfect weer.

Daarnaast kan men trachten het geslacht te bepalen aan de kopversierselen maar deze manier is minder zeker dan de eerste twee methodes. Normaal is de helm van de hen niet zo groot en wijst schuin naar achter.

Mooie forse wildkleur.

Die van de haan is groter, iets donkerder en staat veel rechter. De kaaklellen van de hen zijn meestal klein, plat, driehoekig van vorm en niet gedraaid. Die van de haan daarentegen zijn veel groter, staan bol en zijn met de holle kant naar voren gedraaid. Helaas zijn er op deze regels veel uitzonderingen. Er bestaan zeer goede stammen erg forse parelhoenders waarbij zowel de hanen als de hennen grote gedraaide kaaklellen hebben en bij vele 'niet-wildkleurige' dieren zijn de kopversierselen slechts matig ontwikkeld zodat het onderscheid tussen haan en hen hier niet altijd even duidelijk is. De standaard vraagt evenwel gedraaide lellen bij de haan en vlakke bij de hen. Gedraaide lellen bij de hen zijn echter ook toegestaan en genieten zelfs mijn persoonlijke voorkeur. Deze hennen zijn meestal veel kloeker en zeer vitaal.

Raskenmerken

Net zoals de kalkoen heeft het parelhoen een kop die bij de meesten niet in de smaak valt. Toegegeven dat de kop iets prehistorisch heeft en er zijn minst ongewoon uit ziet maar de sterk contrasterende kleuren van de witte kopvleugel met de felgekleurde kopversierselen en de halsbevedering zorgt voor een fraai kleurenspeel, zeker op een groene achtergrond. De kop

Detail van de pareltekening op een borstveer.

zelf is kort, breed en wigvormig en de bovenste rand van de oogkas is sterk uitspringend. De gezichtshuid is krijt wit en onbevederd. Op de overgang achterhoofd/hals bevindt zich in de mediaanlijn een rij naar boven gerichte donkere haarachtige veren. De ogen zijn groot en donkerbruin. De snavel is zeer stevig, kort en sterk gebogen. De neusgaten zijn sterk uitspringend. Op het schedeldak bevindt zich de zogenaamde helm. Deze bestaat uit hard hoornig materiaal. Hij is lichtbruin, driehoekig en min of meer achterwaarts gericht. De kaaklellen zijn vastgehecht op de bovenkaak net achter de snavelbasis. Ze zijn tamelijk groot, dik, rood en min of meer driehoekig van vorm. Bij de haan meestal iets groter en steeds bol en naar buiten gedraaid met de holle kant naar voren. Bij de hen meestal iets kleiner en afhankelijk van de grootte plat tegen de kaken aanliggend of gedraaid zoals bij de haan. Dieren met één gedraaide en één vlakke lel moeten steeds uitgesloten worden van de fok want dit vererft zeer sterk. De kleur van de loopbenen is afhankelijk van de kleurslag. Bij de wildkleurige moeten ze effen donkergrijs-zwart zijn en bij de witte oranje. Oranje of bonte loopbenen bij de donkere kleurslagen zijn uit den boze.

Parelhoenders zijn in de eerste plaats nutdieren. Het is een kloeker vogel met goede geronde vormen. Het opvallendste is de sterk gewelfde rug en de tamelijk korte naar onder wijzende staart. Deze staart moet recht ingeplant zijn. De borst is bij de hen meer bevederd en daardoor ook ronder. De hals wordt meestal min of meer ingetrokken maar bij opwinding zal deze meer gestrekt worden. De dijen zijn nauwelijks zichtbaar.

De vleugels zijn tamelijk groot en worden goed aangesloten gedragen. Bij de hen steken de toppen van de vleugels dikwijls onder de staartwortel waardoor de bolle stuit nog meer opvalt. De meeste parelhoenders die niet rechtstreeks van industriële fokkerijen afkomstig zijn, zijn (veel) te klein. Een parelhoen van normale grootte weegt tussen de 2 en 2,5 kg. De hennen zijn doorgaans iets zwaarder en meer bevederd dan de hanen. Vele parelhoenders op onze tentoonstellingen wegen echter nauwelijks 1,5 kg. en dat is eigenlijk onaanvaardbaar.

Erkende kleurslagen

In totaal zijn er in België 18 kleurslagen erkend. Deze worden gevormd door de combinatie van 5 verschillende grondkleuren met een volledige of een gereduceerde pareling. Hoe deze combinaties aanleiding geven tot de negen erkende basiskleurslagen is samengevat in onderstaande tabel.

Naast deze basiskleurslagen bestaat er nog een bijzonder tekeningpatroon, nl. witborst. Dit patroon komt voor in combinatie met elk van bovenstaande kleurslagen (behalve 'wit'). Deze kleurslagen zijn tot nog toe alleen erkend in België. Een laatste erkende kleurslag is 'sneeuw wit'. Deze parelhoenders zijn volledig sneeuw wit zonder enige vorm van pareling

Bij volledig geparelde dieren is de tekening als volgt. De hals is niet getekend. De rug, schouders, vleugeldek en de staart zijn regelmatig getekend met kleine pareltjes die regelmatig rond van vorm zijn. Deze pareltjes zijn helder zilverwit en omgeven door een donkerder zoompje dat duidelijk afsteekt tegen de grondkleur.

	volledige pareling	gereduceerde pareling
donkergrijze grondkleur	wildkleur	violet
lichtgrijze grondkleur	lavendel	hemelsblauw
geelbruine grondkleur	chamois	buff
isabel grondkleur	porselein	opaal
gebroken witte grondkleur	wit	niet erkend

De borst, buik en flanken zijn ook voorzien van witte parels doch deze zijn veel groter, niet voorzien van een donker zoompje en liggen gerangschikt in de vorm van een omgekeerde V ten opzichte van de veerschacht. In de slagpenen kunnen de parels in elkaar uitlopen tot een al of niet regelmatige streep-tekening. Volledig witte slagpenen zijn een uitsluitingsfout. Ook op witte dieren is deze tekening goed te zien.

Bij dieren met een gereduceerde pareling is de oorspronkelijke tekening zo goed als verdwenen. Iedere veer draagt een intenser gekleurde en enigszins glanzende zoom. Enkel de slagpenen en de flanken zijn lichtjes gepareld. Deze pareling mag zeker niet te ver doorlopen naar de voorborst en moet zo fijn mogelijk zijn maar toch duidelijk aanwezig op de achterflanken. Ze is fijner en minder dens dan bij de gepareelde kleurslagen. De paretjes zijn donker omzoomd. Doordat er nog weinig wit aanwezig is in

het gevederte, tonen deze varianten veel donkerder. Men moet er wel mee rekening houden dat de parelhoenders met gereduceerde pareling erg onderhevig zijn aan opleking onder invloed van het zonlicht. Omdat de witte pareling ontbreekt, valt dit nog meer op. De violetten worden zelfs helemaal bruinachtig.

Witborstparelhoenders hebben steeds een volledig witte ongepareelde borst. Daarnaast zijn ook twee derde van de slagpenen en het bijbehorende vleugeldekspiewit. Het lijkt wel alsof ze in twee gedeeld zijn door deze tekening die een fraai contrastrend beeld schept. De vererving van deze tekening is intermediair. Twee witborsten geven 50% witborst, 25% 'normaal' en 25% volledig ongepareld wit of 'sneeuw-wit'. Een sneeuw-witte en een 'normale' geven 100% witborsten. Uiteraard zullen deze laatste niet allemaal perfect getekend zijn. De tekening is al zichtbaar van bij de geboorte.

Het is jammer dat we van al deze kleurenpracht zo weinig te zien krijgen op onze tentoonstellingen want het is bijna de enige manier om het grotere publiek er kennis mee te laten maken. Hopelijk kan dit artikel ertoe bijdragen om de interesse voor deze ondergewaardeerde vogel weer een beetje aan te wakkeren. Wie er echter mee zou willen beginnen, zal het moeilijk hebben om nog goed startmateriaal te vinden in ons land, zeker in de speciale kleurslagen. Het beste materiaal is ongetwijfeld te vinden in Duitsland waar men regelmatig nog eens een mooie collectie kan bewonderen.

Witborst kuiken met perfecte tekening.

Sneeuw-witte hen.

Witte haan.

Wildkleur witborst koppel.

Lavendel hen.

Violette hen.

Hemelsblauwe haan.